

De judiska krigsbarnen:

En okänd grupp som äntligen kan berätta sin historia

En relativt okänd grupp krigsbarn utgör de cirka 100 judiska barn som skickades från Finland till Sverige år 1944. Vid den tiden kände judarna i Finland en växande oro för framtiden och operationen tillkom mycket snabbt.

Dessa barn finns inte med i Hjälpkommitténs register eftersom verksamheten sköttes från början till slut genom de judiska församlingarna i Helsingfors och Stockholm. De hade sina egna transporter och följeslagare.

Gilbert Furman och Eva Rubinstein-Fortelius är två av de judiska krigsbarn som vistades i Sverige några månader 1944.

Foto: Kai Rosnell

Ingenting finns heller skrivet om hur dessa barn hade det i sina svenska hem.

Vi har träffat och intervjuat ett par dem i Helsingfors, **Eva Rubinstein-Fortelius** och **Gilbert Furman**. Deras upplevelser av krigsbarnstiden är i stort sett likadana som hos övriga finska krigsbarn.

Vi berättar också om judarnas situation i det tyskockuperade Norge och de judiska barn som tog sig över gränsen till Sverige som flyktingar och blev krigsbarn här.

Sidorna 4-8.

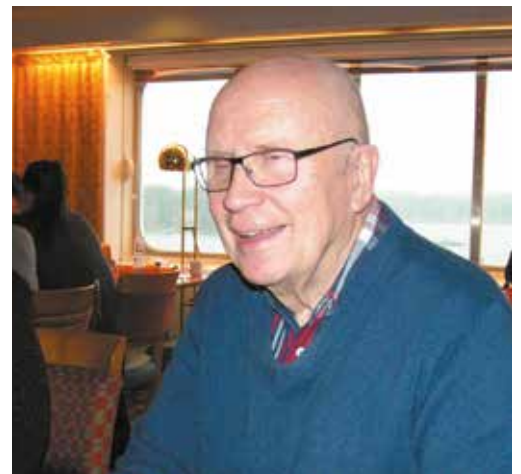
Känner inte tacksamhet

”Jag kunde inte då och kan inte nu känna ”tacksamhet” för att jag togs om hand och fick det materiellt bra och räddades från krigets umbäranden. Tar man emot ett litet barn måste man göra det av kärlek och förbehållslöst som om det vore ens eget barn.”

Så skriver **Aulis Hansson** om sin krigsbarnstid. Han adopterades och fick det materiellt bra i Sverige. När han återkom till familjen – för första gången på nästan tjugo år – möttes han av stora famnen.

Läs hans berättelse om hur han återfann/återvann sin familj.

Sidan 9.

Aulis Hansson är ordförande för krigsbarnsföreningen i Mellansverige.

Foto: Kai Rosnell

Organisationsnummer 878001-7861

Från redaktionen

Med detta nummer har jag ansvarat för exakt femton år av vår medlemstidning, från nummer 2 år 1999. Det har blivit 59 nummer totalt – ett år slogs nr 3 och 4 ihop – och om jag räknat rätt sammanlagt 956 sidor (dubbelnumret innehöll 24 sidor mot normala 16 och nr 2 2005 innehöll 20 sidor).

Visserligen har jag haft mycket hjälp genom åren av en utmärkt och produktiv redaktion. Men jag har fattat mitt beslut. Jag gör tidningen det här året ut – förutsatt att jag har hälsan. Sedan får någon annan ta över chefredaktörskapet.

Det är helt ideellt, oavlönat, liksom övriga redaktionens arbete. Är du intresserad? Hör av dig!

Det finns förvisso många krigsbarnsöden kvar som är värda en berättelse.

I detta nummer har vi gett röst åt en grupp som inte har uppmärksammats någonstans, förutom i Tapani Rossis blogg. Det är de judiska krigsbarnen från Finland. Märkligt att man inte ens i Finland har publicerat någonting om den verksamheten.

De personer som jag intervjuade för artiklarna gladdes åt att äntligen kunna berätta om vad de varit med om. Deras öden är också en del av Finlands krigstidshistoria.

Även om glöden falnat något kommer jag att fortsätta hjälpa krigsbarn att leta upp släkt och vänner, och vice versa. Och jag fortsätter kämpa för att även finska krigsbarn ska få rätt till ersättning i de fall där de råkat ut för vanvård eller övergrepp.

Dessvärre tycks politikerna vara helt ointresserade av att ändra på ersättningslagen, trots att de är medvetna om att den har stora brister. Men det finns krafter som verkar för en förändring.

Hur var det? Fanns det en skylt någonstans vid riksdagshuset: "Här fattas visa beslut"?

Dessvärre är devisen dubbeltydig.

Vid den här tiden på året brukar jag kvista över till mina finska hemtrakter för att lura de stora abborrarna under isen. Det blir nog ingenting av det i år: isarna är osäkra.

Önskar läsarna en god fortsättning på våren.

Kai Rosnell, chefredaktör

I detta nummer: sidan

Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Inget intresse att ändra lagen	3
Judiska krigsbarn från Finland	4-5
"Jag skulle bli kökspiga"	6
Kom med tyskt flygplan till Sverige	7
Norska judar drabbades värst	8
Att återfinna (återvinna) sin familj	9
Om svenskt paradiset och problematisk mor	10
Börje Dahls minnen	10
Helmi avslöjar hemligheter	11
Besök på YLE i Helsingfors	12
Försäkringen preskriberad	12
Sue Saffles bok klar	12
Krigsbarn blev barnsoldater	13
Riksmötet 2014	13
Anmälningssblankett Riksmötet	14
Årsmöten i Göteborg och Stockholm	15
Vi fräschar upp vår finska	15
På gång i lokalföreningarna	15
Minnesdagen för krigets barn	16

Sökes: Ny chefredaktör

Kontakta redaktionen!

Utgivning

Nästa nummer av Finska Krigsbarn beräknas utkomma i början av juni 2014. Deadline 18 maj.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 175 kr per år. Medlemstidningen ingår i priset.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 125:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 16 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Länsi-Suomen Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.

Redaktionen:

Irja Olsson, ansvarig utgivare, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678.

E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Köllängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: kai.rosnell@comhem.se

Sinikka Ortmark Stymne, Hantverkarg. 75, 5 tr, 112 38 Stockholm. Tel 08-6528907.

E-post: sinikka.stymne@bredband.net

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.

Tel: 0413-24236. E-post: t.rossi@outlook.com

Riksförbundets hemsida: finskakrigsbarn.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i mars 2014.

Ordföranden har ordet

Vänner

Hälsningar från Finland.

Riksstyrelsen och några medlemmar från de lokala föreningarna gjorde en resa till Helsingfors i slutet av februari. Förra året, i februari gjorde vi en motsvarande resa till vår forna huvudstad och möttes av piskande snålblåst och yrsnö. Vi frös. Den här gången var det stundvis solsken, vårblommorna stack upp och tranfylkingarna (kurkiaurat) var redan på väg upp mot norr.

Det enda som var sig likt från förra året var vår mottagning. Våra krigsbarnsvänner mötte oss som vanligt i hamnen. De lotsade oss och följde med till vårt studiebesöksmål som var Finlands Rundradio och TV-huset.

Där väntade vi oss att få information om YLE:s verksamhet och ställa frågor kring de indragna sändningarna till Sverige. Den debatten pågår ju i hela landet. Några löften om att sändningarna skulle komma tillbaka kunde vi naturligtvis inte få men diskussionerna pågår och RFK fortsätter kampen för tv-sändningarna.

När jag nu talar om mediefrågor så måste jag med tungt

Besök hos YLE. Foto: Evans Olsson

hjärta meddela att vår chefredaktör **Kai Rosnell** tänker sluta vid årsskiftet. Kai har gett ut medlemstidningen under 15 år, en enastående, uppskattad och oavlönad insats. Så gör den som brinner för journalistiken och krigsbarnens ödesfrågor. Frågan är vem

som kan tänkas ta över.

Intresserade kan anmäla sig hos Kai eller mig. Vår förhoppning är att kunna ge ut vår medlemstidning i någon form även i fortsättningen. Tidningens framtid är naturligtvis beroende på prenumerationsinkomsterna och antalet betalande medlemmar. RFK har inga statliga bidrag eller andra inkomster men det händer att vi ibland får anonyma bidrag till tidningen. Vi uppskattar dessa givare. Tack alla ni som stöder tidningen och RFK!

Faktasamlandet till Jubileumsboken fortsätter året ut. Det finns en hel del material framtaget redan men jag hör från föreningarna och kontakter med medlemmarna i landet att det behövs mer tid för att samla och genomgå det lokala materialet innan medlemmarna lämnar det vidare till arbetsgruppen som sedan sammanställer det för Jubileumsskriften. Arbetsgruppen vill gärna ha det mesta av de lokala berättelserna redan innan hösten. Men som sagt tiden går ut först vid årsskiftet.

Snart är det dags för Riksförbundets årsmöte. Det ingår som en självklar del i Nordiska krigsbarnsmötet i Farsta den 17-18 maj. Det är Stockholmsföreningen som kallar oss till festligheterna och jag ser verkligen fram emot att träffa krigsbarnsvänner från öst och väst, syd och nord.

Det kan vi göra men alla har inte samma frihet, inte i länder där människorna lever under förtryck, där det pågår krig och våldsamheter. Just i skrivande stund verkar krigshotet även i vår egen närmiljö komma allt närmare. Vi krigsbarn vet vad kriget är och dess följder så jag hoppas innerligt att barn och vuxna i dessa länder slipper dela våra erfarenheter.

En vänlig hälsning och förhoppning om fred.

Inget intresse hos politikerna att ändra på ersättningslagen

Läget i ersättningsfrågan (för vanvård och övergrepp) förefaller oförändrat. Ansvariga ministern **Maria Larsson** avfärdar forskarnas och experternas krav på ändringar i lagen.

– Någon diskussion om lagändring är inte aktuell, säger hon och skyller på Ersättningsnämnden, som i sin tur skyller på lagens skrivning.

Det är den som är orsaken till att 43 procent av dem som sökt har vägrats ersättning.

Maria Larsson besvarade en fråga från **Pyry Niemi** i riksdagen om hur många finska krigsbarn som fått ersättning.

– Det är inget som regeringen har kännedom om, svarar hon.

Hon kunde lätt få fram uppgiften direkt från Ersättningsnämnden. Att hon inte ens ansträngde sig för att ta fram fakta visar hur oviktig hon anser frågan vara.

Riksdagsman **Roland Utbult**, kristdemokrat och partikamrat med ministern, skrev en artikel i Göteborgs-Posten 16 januari där han uttryckte oro för Ersättningsnämndens ”hårda” bedömningar.

I ett svar via e-post till mig säger han att han just nu ”inte ser några möjligheter att skapa en parlamentarisk

majoritet för att riva upp lagen”.

Vårt argument mot detta är: När de flesta tycks vara överens om att lagen slår fel måste politikerna kunna ändra på den.

Hittills har åtminstone två-tre krigsbarn fått avslag på sina ansökningar.

De ärenden som jag själv varit med att driva har ännu inte kommit upp till behandling.

Kai Rosnell

Judiska krigsbarn från Finland

Sverige tog emot även judiska barn från Finland under kriget, som krigsbarn. De ingick inte i de ordinarie transporterna som arrangerades av Socialministeriets barnförflyttningskommitté, utan kom i grupper med egna ledare.

Initiativet kom från Helsingfors judiska församling som skrivit till Mosaiska församlingen i Stockholm.

I Judiska församlingens arkiv på Riksarkivet har vi funnit en del dokument som berättar om denna verksamhet.

Så här står det i en ”Rapport från Finska avdelningen pr den 31/12 1944”:

”De finska judarnas egendomliga

ställning under det pågående kriget måste nödvändigtvis påkalla allmänt intresse och här i Sverige följde man utvecklingen i Finland med spänd uppmärksamhet. På ett tidigt stadium räknade man ju med möjligheten att ställningen för de finska judarna skulle bli prekär och därtill kom, att det i Finland sedan åratals funnits ett antal statslösa judar, däribland många som flytt från Tyskland eller Österrike.

Våren 1944 evakuerades till Sverige en del judiska barn efter hemställen från Judiska församlingen i Helsingfors. Inalles 70 barn kommo hit under mars-april och stannade till september-oktober. Denna evakuering

skedde emellertid parallellt med evakueringen av andra, icke judiska, finska barn och mest på grund av den intensifierade krigsföringen Finland utsattes för och utan samband med den senare uppkomna situationen med Joints ekonomiska bistånd.

Man räknade ju ständigt med att utvecklingen i Finland skulle medföra, att judarna i Finland skulle komma i en särställning, och att ett ingripande vore nödvändigt. Med detta för ögonen försökte man att hela tiden stå i kontakt med härvarande myndigheter, för att kunna vidtaga nödvändiga åtgärder för att rädda de i Finland boende judarna från

”Det var min mor som skötte transporterna”

Dorrit Skurnik har sparat sitt gamla pass från vinterkrigets dagar.

Judiska församlingens arkiv i Stockholm innehåller mycket information av intresse för oss som forskar om krigsbarnsverksamheten från Finland under kriget.

Där finns t ex namnlistor över ett 70-tal judiska barn som sändes till Sverige våren och sommaren 1944.

Ett av namnen på listan finns också i arkiven efter Hjälpkommittén för Finlands barn, **Dorotea Skurnik** från Helsingfors, född 1932.

Varför just hon finns med också i Hjälpkommitténs arkiv kan jag inte förklara. Det vet hon inte själv heller.

Hon vill inte ställa upp för en intervju – ”jag har inget att berätta” – men förmedlade kontakten till ett par andra

judiska barn på listan som gärna ville tala med en journalist.

Visst hade Dorotea, eller **Dorrit** som hon kallar sig, mycket intressant att berätta. Det var nämligen hennes mor **Sassie Skurnik** tillsammans med **Essi Keini**, en god vän, som organiserade transporterna från Helsingfors till Stockholm och ledsagade barnen dit.

Dorrit kom med båt till Stockholm 28 april 1944 i en grupp med Sassie som reseledare.

– Jag hamnade i Göteborg hos en judisk familj, och där fanns redan en kusin till mig, **Sara Knaster**. Vi hade det bra., vi gick i skola där, men jag var ändå besviken. Man hade sagt till mig att jag skulle få bo i Stockholm,

och då hade jag ju kunnat träffa min mor varje gång hon kom dit med en ny grupp, berättar Dorrit.

Nu blev det inte så. Vistelsen i Göteborg blev precis ett halvår, hon fick resa hem igen 27 oktober samma år. Då hade Finlands krig mot Sovjet slutat med ett stilleståndsavtal och faran ansågs över.

– Jag var i Sverige under vinterkriget också, berättar Dorrit. Den gången var min mor med, en faster och en farbror också, vi åkte tåg via Torneå-Haparanda.

I Centrala Finlandshjälpens arkiv finns fem personer med namnet Skurnik, som alltså ingått i de ordinarie transporterna, men inte Dorrit.

– Vi reste nog privat, förklarar hon och bifogar en sida från sitt pass, med in- och avresedatum stämplat i både Haparanda och Torneå.

När jag letade efter namnet Skurnik via Google fann jag en major **Leo Skurnik**, kirurg, som hade fått det tyska Järnkorsset, en hög utmärkelse. Men han hade vägrat ta emot den!

– Det var inte min far utan en kusin till honom, säger Dorrit. Min far deltog i striderna vid Svir.

Leo Skurnik hade räddat även tyska SS-män från ingenmansland under striderna vid Kiestinki.

Ytterligare två judar fick Järnkorsset, däribland en lotta. Samtliga vägrade ta emot utmärkelsen.

Kai Rosnell

— en relativt okänd historia här

det hot mot deras liv och existens, man trodde skulle komma.

Stämningen var egentligen väl preparerad för en dylik hjälpaktion, då situationen med en gång aktualiserades efter det fördrag, som slöts mellan Finland och Tyskland vid tyske utrikesministern Ribbentrops besök i Helsingfors, våren 1944. Nervositeten för en tysk ockupation av Finland var stor, trots de finska försäkringarna, att förhållandena icke betydde någon försämring för de i Finland boende judarna. Att nervositeten hos de i Finland boende statslösa var störst är självklart. En stor del av dessa hade sedan krigets början internerats i speciella arbetsläger, och den första aktionen från Mosaiska församlingens sida var i första hand riktad mot denna kategori. Parallellt med denna aktion gick hjälpaktionen för de finska medborgarna, som emellertid voro bundna av arbetsmobiliseringen, vilken var begränsad uppåt till 65 år.

Det första resultatet av Mosaiska församlingens aktion var att ett antal statslösa, tillsammans 123 personer, fördelade på 60 familjer, kommo till Sverige under loppet av månaderna maj och juni. ----

Nästa aktion resulterade i att en grupp statslösa på tillsammans 38 personer, fördelade på 20 familjer, kom till Sverige under juli-augusti.

Man räknade emellertid med, att aktionen skulle utvidgas till att även omfatta de finska judarna, men man stötte här på de finska myndigheternas motstånd. De ville icke erkänna, att de finska judarnas existens hotades, varför aktionen för deras vidkommande endast kunde fortsätta inom ramen av evakueringsbestämmelserna. Sålunda kunde bara havande mödrar, barn och gamla eller sjuka få utresetillstånd. Enligt detta måste Mosaiska församlingen handla och det sändes en inbjudan till Judiska församlingen i Helsingfors för inresa för ett ganska stort antal finska judar. Man räknade med att denna grupp av finska medborgare skulle uppgå till mellan 400 och 500 personer och att resten av de i Finland befintliga statslösa även skulle kunna överföras. Förberedelserna för att mottaga dessa personer och för överföringen

började så småningom.

Under loppet av försommaren anlände 21 barn till Sverige. Kostnaderna för deras underhåll garanterades av Joint. Tillsammans med de 70 barn, som Mosaiska församlingen tidigare inbjudit befunno sig nu 91 judiska barn i Sverige.

Vid samma tid kommo 14 mödrar till Sverige, varav 11 voro havande. De hade med sig inalles 13 barn och antalet blev alltså 27 personer. Dessa mödrar omhändertogs av fru Valerie Öberg, som placerade dem på olika pensionat. I Sverige nedkommo 7 mödrar med barn, medan 4 återvände till Finland utan att ha avvaktat nedkomsten. Uppehållet i Sverige för denna grupp rör sig om 3-8 månader.

Under tiden ändrade sig den politiska och militära situationen i Finland åter, så att man icke längre ansåg en evakuering av judarna i Finland nödvändig. Svenska Utrikesdepartementet stoppade i augusti viseringen både för statslösa och finska medborgare med den motiveringen att någon speciell fara för judarna i Finland icke längre förelåge, varför det från svensk sida icke fanns något skäl att gynna de i Finland boende judarna framför andra personer i Finland. Således blev en fortsatt aktion för de i Finland boende judarna överflödigt,

Daniel Weintraubs avhandling från 1997 är oss veterligt den enda skrift som berättar något om de judiska krigsbarnen från Finland. Hans far var med i den första transporten.

Foto: Kai Rosnell

och Mosaiska församlingen måste inställa sig på omsorgen om dem, som redan kommit.

Som tidigare nämnts blevo samtliga barn, både de, som kommit före samarbetet med Joint, och de, som kommit senare med Joints ekonomiska bistånd, omhändertagna av fru Ingrid Heyman på Barnavdelningen. Dessa barn ha nu alla återvänt till Finland. Mödrar med barn ha även återvänt och av gamla och sjuka, varav det allt som allt endast kommo 6 personer, ha nu återvänt så när som på en person, så att det praktiskt taget endast återstår den grupp av statslösa, som utgjorde 161 personer. ----”

Rapporten är daterad Stockholm den 23 februari 1945 men inte undertecknad med namn.

Joint som nämns var en internationell judisk hjälporganisation.

Det ”fördrag” som nämns i samband med utrikesminister Ribbentrops besök i Finland var president Risto Rytis personliga löfte att Finland inte skulle söka separatfred med Sovjet, ett löfte som gav avgörande försvarsmateriel i utbyte, men som Rytis efterträdare president Mannerheim inte ansåg sig bunden av.

De 161 statslösa hade vid utresan från Finland blivit tvungna att avge en förklaring att de emigrerade för gott, och att de ämnade slå sig ned i ett annat land.

”Deras visering i Sverige skedde på de premisser, att de fick uppehålla sig här i landet för att förbereda utresa till ett annat land. Denna möjlighet hade emellertid icke prövats på förhand, så att man i realiteten hade att räkna med personer, som ville bli bofasta här i landet”, heter det vidare i rapporten.

De allra flesta kom också att få arbete i Sverige och stannade här.

En rapport från Barnavdelningen, daterad den 13 februari 1945, lyder sålunda:

”För ungefär ett år sedan bad Judiska församlingen i Helsingfors att härvarande församling skulle hjälpa den vid evakueringen av judiska barn i Finland. På grund av bombfaran kunde barnen inte stanna i sina hem och då deras föräldrar gärna ville ha dem i judisk miljö kunde

forts på nästa sida

”Jag fick bli kökspiga...”

Eva Rubinstein-Fortelius har ett fantastiskt gott minne och berättar gärna om den judiska krigsbarnsaktionen år 1944. Då var hon tonåring, född 1930, och registrerade allt.

– Det är på tiden att någon berättar om den. Det är ett stycke historia som annars riskerar att glömmas bort helt, säger hon när vi träffas en decemberdag på Fazers konditori i Helsingfors.

– Det var inte bara bombningarna av Helsingfors i februari 1944 som var orsak till att judiska barn sändes till Sverige. Det fanns ett annat hot också, den politiska utvecklingen mellan Finland och Tyskland. Judiska församlingen fruktade att en närmare allians kunde bli mycket riskfylld för oss.

– Det fanns båtar i hamnarna i Österbotten klara att skeppa över judarna till Sverige.

Något hundratal fick också resa till Sverige, främst judar utan finskt medborgarskap.

Eva Rubinstein reste med båt från Åbo till Stockholm, troligen i mars 1944.

– Det var ett fruktansvärt väder, minns Eva. Alla barnen blev sjösjuka.

Eva fick bo hos en äldre kvinna, en änka med tre vuxna barn. Evas bästa vän Sonja var med på samma resa.

– Hon fick bli barnpiga i en familj – de trodde att de hade fått pigor. Jag blev kökspiga, jag som aldrig hade fått sätta min fot i köket hemma...

Evas far hade dött en kort tid innan fortsättningskriget bröt ut, hennes mor blev ensamförsörjare för familjen.

Pensionat i Hallstavik blev barnhem

forts från föregående sida

de varken följa med övriga finska barn ut på landet i Finland eller med de allmänna transporterna hit.

Det lyckades Barnavdelningen att med Arbetsstugan vid Klippgatan som genomgångshem placera inte mindre än 57 barn i judiska privathem, de allra flesta utan ersättning. En del av barnen togos om hand av släktingar här, men de flesta barnen kommo till oskylda. Dessutom inackorderades 6 pojkar i internatet i Hälsingstrandskolan och några fingo medfölja till Glämsa över sommaren.

– Jag hade aldrig fått sätta min fot i köket hemma, men i Sverige blev jag kökspiga, minns Eva Rubinstein.

Foto:
Kai Rosnell

– Vi hade ett hembitråde som skötte hushållet, det var lätt att få ett hembitråde på den tiden, många flickor som evakuerats från Karelen ville ha arbete.

– Familjen som jag kom till i Stockholm bestod enbart av vuxna personer, de hade ingen aning om hur en spirande tonåring skulle hanteras, berättar Eva. Det var inte alls bra, men jag fick gå i skolan. Det var inte lätt heller, trots att mitt modersmål var svenska. Eleverna var vänliga, och lärarna också. Men jag gick i den judiska skolan i Helsingfors som var finskspråkig (från 1934), och jag kunde inte de svenska termerna t ex i matematik. Så jag satt där bara, som en lyssnande elev.

Sommaren 1944 skickades Eva tillsammans med andra judiska barn från Stockholm till ett arbetsläger i Källeryd i Västergötland för några veckor.

– Vi skulle bryta torv några timmar på förmiddagarna. Det var ganska strängt regemente där, ortodoxt. Jag minns att vi fick bada i en sjö i närheten, men flickor och pojkar separat.

– Där fanns också judiska barn från Norge som hade kommit över till Sverige tidigare, berättar Eva.

En intressant nyhet, värt en egen artikel.

Eva fick resa tillbaka hem på hösten 1944.

– Vi reste så fort vi fick höra att det blivit fred, september-oktober.

Eva tog studenten i finsk skola i Helsingfors, sedan examen på Svenska Handelshögskolan, blev därefter utrikeskorrespondent på ett företag, men större delen av sitt yrkesliv har hon ägnat åt reklambranschen.

Kai Rosnell

Då tillströmningen fram på våren blev större än tillgången på privathem, beslöts öppna ett barnhem. För att inte behöva investera något kapitel i inredningen av ett dylikt inackorderades från slutet av maj mellan 15 och 20 barn jämte vårdarinnor från Finland på ett pensionat i Hallstavik. Så småningom öppnades ytterligare ett litet hem vid Hedemora, som sköttes av ett par flyktingar från Danmark. Det stängdes emellertid åter då barnantalet i september hastigt minskades. F n äro endast 6 barn kvar, alla i familj.

Sammanlagt fingo vi hand om 91

barn som kommo gruppvis, de första den 8 mars, de senaste i augusti. ----

I stort sett voro barnen i ganska gott skick redan när de kommo, men en del fall av undernäring förekommo. Så gott som samtliga voro påverkade av oron vid bombanfall och källarbesök och många hade behov av läkarvård för mindre allvarliga krämpor, då sådan varit så gott som omöjlig att erhålla i Finland. En tids lugn här var säkert mycket välgörande i synnerhet när föräldrarna genom att lämna dem i fred förstodo att underlätta barnens inlevelse

Kom med tyskt flygplan till Stockholm

Gilbert Furman minns mycket väl resan och krigsbarnstiden i Sverige.

– Jag var med i den allra första transporten av judiska barn till Sverige den 8 mars 1944, berättar han. Den skedde med flyg, ett tyskt Junkersplan, från Malms flygfält. Vi var kanske femton-tjugo barn med.

Enligt listor i judiska församlingens arkiv på finska Riksarkivet var det 23 barn med plus en följeslagare **Essi Keini**. Planet hade beteckningen OH-LDA ”Voima”.

Gilbert finns med på listan över ett 70-tal judiska barn som sändes från Finland till Sverige 1944. Där står han under namnet Gilbert **Sedler**. Han är född 1932.

– Min far dog 1937 och min mor gifte om sig 1941 med en Furman som blev min styvfar, han adopterade mig sedan. Då fick jag hans namn.

Furman är ett känt namn i Finland. **Ben Furman**, psykolog, är en kusin till Gilbert.

Han hamnade hos ordföranden för den judiska församlingen i Stockholm, **Samuel Nisell**, och hans hustru **Astrid**.

– Jag hade det bra där, de hade vuxna pojkar. Jag fick gå i folkskolan i Ulvsunda, nära Nockeby. I Helsingfors gick jag i den judiska finskspråkiga skolan, men jag kunde svenska hemifrån. Det var ändå inte så lätt med skolan. Jag fick gå i en judisk söndagsskola också.

Sommaren 1944 bodde familjen delvis i Båstad och Gilbert fick följa med.

Totalt cirka 100 barn

forts från föregående sida

här. Blott ett enda barn återvände i förtid, en 17-årig flicka som påstod att hon fick svälta här. Barnavdelningen är skyldig mycken tack till de många familjer som genom vänlig hjälpsamhet underlättade dess arbete.”

Antalet judiska barn från Finland till Sverige var alltså 91 plus de 13 som kom med sina gravida mödrar, vilket gör 104. Sju barn föddes här, men sammanräkningen stämmer inte: fyra mödrar återvände till Finland före nedkomsten, men tre gravida kvinnors barn redovisas inte, om de födde i Sverige eller i Finland.

Gilbert Furman har enbart goda minnen från sin krigsbarnstid. Han träffade en av sina svenska fosterbröder i Israel.

Foto: Kai Rosnell

– Där såg jag gamle kungen (**Gustaf V**) spela tennis, minns Gilbert.

Han fick resa tillbaka till Helsingfors i början av 1945. Där fortsatte han sin skolgång, gick igenom Handelsinstitutet, gjorde frivillig militärtjänst vid luftvärnet i Sandhamn (Helsingfors) och avancerade till sergeant.

Gilbert Furman har levt ett minst sagt omväxlande och händelserikt liv.

Han arbetade med marknadsföring för företag som sålde flaskgas (flytgas), sedan bastuugnar. Han bodde tidvis i Sverige och Danmark. 1963 flyttade han till Israel, blev importör av finska produkter dit,

hamnade i resebyråbranschen hos en norskägd firma som gick i konkurs.

Han omskolades till banktjänsteman.

– Det blev hårda tider i Israel, med krig. Jag blev inkallad 1973-74 och hamnade i luftförsvaret, där också, jag blev förbindelseofficer på Golanhöjderna, jag hade nyckeln till porten till Syrien...

En period blev han erbjuden att arbeta för turistministeriet.

– De skickade mig till sin turistbyrå i Stockholm, men jag blev tvungen att byta till ett israeliskt namn, det blev **Ron**.

– Jag stötte på en av Nisells söner i Israel, han uppmanade mig att hälsa på Astrid i Stockholm. Jag bestämde tid med henne på ålderdomshemmet, men när jag kom dit fanns hon inte där! Hon var en bestämd dam, noga med tider. Efter en stund kom hon, hon hade tagit en taxi till hårfrisörskan...

– Det måste ha varit en kort tid innan hon dog år 1995, 99 år gammal.

1996 flyttade Gilbert tillbaka till Finland och återtog sitt namn Furman. I december (2013) firade han diamantbröllop, 60 års äktenskap med hustrun **Berit** som också vistades som krigsbarn i Sverige en tid 1944.

Tiden i Sverige minns han med särskild värme.

Kai Rosnell

Denna del av Finlands och de finska judarnas historia har varit ganska okänd, den har inte uppmärksamats i Finland heller.

Det enda skriftliga verk (som jag känner till) som över huvud taget nämner de judiska krigsbarnen är en pro gradu-avhandling av **Daniel Weintraub**, nu rektor för den judiskfinska skolan i Helsingfors.

Titeln är ”Suomen juutalaisten vapauksia ja oikeuksia ei millään tavoin ole loukattu” (Helsingfors universitet januari 1997).

Kai Rosnell

Judarna i Norge drabbades värst

Situationen för judarna i Finland under kriget var kanske inte direkt livshotande, även om oron för vad som kunde hända var högst befogad.

Värre var det i Norge och Danmark som ockuperades av Tyskland i april 1940. Framför allt drabbades den judiska minoriteten i Norge, cirka 2 100 personer, mycket hårt. Nära 40 procent av judarna i Norge dog under Förintelsen.

Judarna i Danmark lämnades någorlunda i fred fram till september 1943 då tyskarna planerade att deportera alla de cirka 7 000 judarna

från Danmark. En läcka gjorde att judarna varnades och de allra flesta lyckades komma över till Sverige i enkla båtar och fiskefartyg.

I Norge började judarnas frihet begränsas redan i maj 1940, åtgärderna eskalerade, judar arresterades, en del dödades. Många judar insåg faran och flydde, de flesta till Sverige.

Några flydde direkt efter invasionen men återvände snart eftersom läget inte var direkt oroande.

Hösten 1942 blev läget akut. Alla judar skulle arresteras, men då visste man inte i Norge att destinationen var

förintelseläger. Det uppenbarades först efter kriget.

I Oslo hamn lastades trupptransportfartyget Donau fullt med judar, 532 personer, män, kvinnor och barn. De definierades som ”gods” och stuvades in i lastrummet. Fartyget lämnade Oslo 26 november, i Stettin lastades judarna in i godsvagnar och kördes direkt till Auschwitz.

Med fyra skeppstransporter deporterades 772 judar från Norge, bara 34 överlevde. Inga barn återvände. 102 barn i åldrarna fyra månader till nitton år dödades.

Många judiska barn kom till Alingsås

Cirka 1 100 judar lyckades fly från Norge över gränsen till Sverige. Drygt 60 satt fängslade i Norge kriget ut, ungefär 30 slapp arrestering på grund av sjukdom eller hög ålder. Omkring 100 överlevde gömda i Norge.

Nansenhjälpen och de judiska församlingarna i Norge hade under 1930-talets sista år lyckats få över 60 judiska barn från Tyskland, Österrike och Tjeckoslovakien till Norge. En del av dessa bodde på ett judiskt barnhem på Holbergs gate 21 i Oslo. Föreståndaren Nina Hasvold fick en varning om de förestående arresteringarna i november 1942 och lyckades med hjälp av motståndsmän och diverse nätverk få över barnen till Sverige vid gränssområdena mot Värmland.

Det gjordes en film 1958 med titeln ”I slik en natt” (svensk titel ”Människor på flykt”) som bygger på den dramatiska flykten, utan att vara riktigt dokumentär.

Forskaren **Birgit H. Rimstad** har skrivit en avhandling om de judiska barnen: *”Jødiske barn og unge som overlevde det norske Holocaust”* (Universitetet i Oslo, 2013). Hon har intervjuat 30 personer som var mellan fyra och nitton år gamla vid tiden för flykten. Några ingick i gruppen från barnhemmet. Sjutton av intervjupersonerna hade förlorat en eller båda föräldrarna.

Det är dramatiska berättelser om flykten som de intervjuade personerna förmedlar.

Så gott som alla intervjupersonerna

Birgit H. Rimstad har intervjuat tretio judiska barn från Norge som blev ”krigsbarn” i Sverige.

upplevde mottagandet i Sverige som vänligt och positivt, med förhör hos landsfiskalen i distriktet där de korsat gränsen, senare där de hamnade för resten av kriget. Några hade släktingar i Sverige och kom dit direkt, andra placerades ut i södra Sverige, Norrköping, Alingsås, Uppsala (där det inrättades en skola, även ett gymnasium, för norska barn/ungdomar), Göteborg, Malmö.

Norska flyktingar togs i regel emot först på slottet Kjesäter i Vingåker som blev genomgångshem för dem, för att därifrån placeras ut i landet. Alingsås kom att bli något av centralort för de judiska barnen från Norge. Barnen från barnhemmet i Oslo kom till Engabo gård, ett barnhem som inrättades

1 februari 1943 och avslutades i september 1945. Det drevs och bekostades av den judiska församlingen i Göteborg. Statslösa judar från Norge kom till Nohaga slott i Alingsås, några till Betaniastiftelsen i Ahlefors, också i Alingsås (inte att förväxla med Alafors i Ale kommun).

Barnen gick i skola i Sverige, de äldre kom ut i arbetslivet. De umgicks mest med sina landsmän och väntade bara på att få komma hem till Norge igen, men skolbarnen fick även svenska vänner. Oron och ovissheten om vad som hänt med de deporterade anhöriga gnagde ständigt och tävlade med lättmoden över barnens egen räddning.

I stort sett kände sig de norska judiska barnen trygga i Sverige och väl tillfreds. Några av de äldre barnen fruktade dock en tysk invasion av Sverige. Bara några få av informanterna hade upplevt någon form av diskriminering eller antisemitism, något som de vuxna judiska flyktingarna kände av mycket mer.

En intressant slutsats som Birgit H. Rimstad kommer fram till är att den norska identiteten bland barnen tycktes starkare än den judiska.

Nästan alla judiska barn återvände till Norge efter kriget, men ett tiotal emigrerade vidare, till Storbritannien och USA, några få tillbaka till Sverige.

Vi kan kalla dessa flyktingbarn för krigsbarn, men i Norge betecknar termen barn till tyska soldater och norska kvinnor.

Kai Rosnell

Att återfinna (återvinna) sin familj!

Detta foto visar hela min familj. Längst upp till vänster är jag med genom ett fotomontage. Jag skulle innefattas i familjen fastän jag inte var på plats under närmare 20 år.

Jag har i likhet med många andra krigsbarn ett livsöde som formats av omplaceringen. I Sverige fick jag inga nya syskon. Den familj som tog emot mig hade inga egna barn och jag förstår att jag var välkommen. En liten lintott, drygt tre år gammal, kunde förgylla tillvaron.

De svenska fosterföräldrarna, som sedermera adopterade mig, var då själva drygt fyrtio år gamla och bodde i en liten enrummare på Södermalm med utsikt över Riddarfjärden. Mina starka tidiga minnen härrör från denna utsikt över fjärden, där jag satt uppkruken i fönsternischen och blickade ut mot Kungsholmen och Gamla Stan.

När julen kom och granen var på plats vet jag att jag kände mig tillfreds. Min svenska far arbetade på Åhlén o Åkerlund så jag fick ta del av nästan all deras jullitteratur som fanns att få vid den tiden. Biggles var den stora idolen.

Redan den första sommaren efter ankomsten till Sverige vistades vi på landet. Där fick jag kamrater så jag lärde mig säkert svenska språket redan den sommaren. Jag hade omplacerats utan egentliga besvär och var nu på väg att bli svensk.

Kontakten med min finska familj

i Karelen uppehölls genom brev, som översattes av en "Niskanen" på pappas arbete. Gåvopaket skickades till den finska familjen och var säkert välkomna. Min finska pappa arbetade vid järnvägen och var därmed verksam på hemmafronten. Honom har jag aldrig återsett.

Min uppväxt och skolgång skilde sig väl inte mycket från andra barns livsförhållanden vid den tiden. Min lyckliga barndom som jag upplevde förbyttes i tonåren. Jag kände mig instängd och inte riktigt tillhörande. Hemmet blev inte alltigenom gott att vistas i. Jag reagerade bl a på att jag skulle visa tacksamhet. Jag fick dock möjlighet till vidareutbildning. Det var bra även om studiemiljön kunde varit bättre.

Jag kunde inte då och kan inte nu känna "tacksamhet" för att jag togs om hand och fick det materiellt bra och räddades från krigets umbäranden. Tar man emot ett litet barn måste man göra det av kärlek och förbehållslöst som om det vore ens eget barn.

I 22-årsåldern hade jag fästmö och egen bil. Det var dags att besöka Finland och min familj som jag visste levde i Karelen. Far hade gått bort men

mor och tio syskon skulle finnas i en by, Särkisalmi, som fanns utmärkt på kartan.

Vi anlände på Mors dag. Min yngsta bror (12 år) vinkade in oss på gården där jag möttes av mor **Lydia** som naturligtvis blev rörd. Tre yngre systrar satt inne i huset. Det blev ett spännande möte med större delen av den övriga familjen. Jag hade återvunnit min familj och de tog emot mig med öppna armar trots att vi inte kunde prata med varandra.

Efter det återseendet har jag haft mycket utbyte med Finland och min familj. På en direkt fråga från en syster vad jag kände första gången vi sågs/återsågs kunde jag inte då svara på, men idag vet jag.

Den familj jag en gång tillhörde har jag återvunnit och fått möjlighet att träffa och kommunicera med.

Vid ett besök där min dotter **Maria** var med konstaterade hon att "momo" verkade något trött men drog själv slutsatsen att efter att ha fött elva barn och bakat en miljon piroger så var det inte förvånande.

Aulis Hansson

Om ett svenskt paradisi och en problematisk mor

En ny bok inlemmas till den rika floran av krigsbarnslitteratur: *"Ett Krigsbarn minns"* publicerades i slutet av januari och är skriven av **Maj-Gret "Pian" Eklund** från Helsingborg.

Pian är född i Ekenäs dit hennes föräldrar evakuerades från Hangö under krigsåren. Själv skickades hon som 3-4- åring till Sverige.

På tågresan via Haparanda söderut råkade hon tillsammans med en annan flicka stiga av på fel station i Moholm, och hamnade till slut hos **Hilma** och **Emil Holmén**. Paret hade många barn, sex vuxna söner och en dotter och ett barnbarn **Per**, som blev hennes lekkamrat.

De flesta händelserna under sin barndom har Pian fått berättats av andra, årtalen är svävande, men tiden hos Hilma som hon började kalla mormor, precis som Per gjorde, har hon klara minnen av. Hon beskriver händelser och episoder på bondgården, möten med grannar och Hilmas släkt med stor värme:

"Om det finns ett paradisi på jorden så hade jag hamnat där. Bättre kunde inget barn ha det."

Så beskriver Maj-Gret "Pian" Eklund den kärleksfulla tiden i Moholm. Hon hade velat stanna kvar men Hilma var för gammal för att få behålla henne så efter ett par år måste hon återvända till Finland.

Återkomsten till det torftiga hemmet blev svår. Där fanns hennes äldre bror som också varit i Sverige, hennes far och mor och så småningom ett barn till, en son.

Av sin far har Pian goda minnen, men inte av modern. Hon bär fortfarande en känsla av att modern helst skulle ha önskat att båda barnen skickats bort för gott. De var oönskade barn, möttes av hånfulla blickar och hårdhänt behandlig. Ingenting vad hon gjorde var bra nog i moderns ögon.

Boken är en rak berättelse om Pians liv.

Personbeskrivningarna och de historiska tillbakablickarna är för få och kortfattade för att man ska kunna förstå vad moderns kallsinnighet, den totala bristen på empati och kärlek, berodde på.

Alla försök att nå sin mor, att bli accepterad misslyckades. Inte ens

Maj-Gret Eklund: *Ett krigsbarn minns*. Egentryck, Papertalk. 2013. ISBN 978-91-7533-041-9.

vid moderns dödsbädd kunde de två mötas som mor och dotter.

Trots allt lyckas Pian utbilda sig, hon arbetade en tid i Danmark men hamnade till slut i Sverige igen, och återknöt kontakten med Hilma. Den höll hon kvar så länge Hilma levde.

Det är minnen av de få åren hos Hilma som på något sätt har mildrat, men inte läkt sorgen över det förlorade paradiset och en förlorad barndom.

Irja Olsson

Börje Dahls minnen

Redan för fem år sedan hade Börje Dahl skrivit första delen av sina memoarer (noterad i MN nr 1-2009). Den kallade han *"Många öppna famnar"*.

Nu har han samlat sina minnen till en "hel" bok med titeln *"Minnen"* fördelade i tre avdelningar, *"Landbyte"*, *"En krokig väg mot målet"* och *"Mot ett yrke"*.

De två senare delarna handlar om Börjes skoltid och yrkesutbildning till militär, enbart den första berättar om hans krigsbarnstid.

Han kom till Sverige vintern 1942, modern i Jakobstad var sjuk, fadern borta. Av någon anledning blev det bestämt att två olika "familjer" skulle ansvara för honom här. Kanske för att de inte skulle fästa sig för mycket vid honom – han skulle ju tillbaka till Finland...

Boken vimlar av namn och mer eller mindre diffusa minnen. Man får intrycket att ingen av familjerna tog det

Börje Dahl: *Minnen*. Förlag Börje Dahl. 2013. ISBN 978-91-637-4498-3. övergripande ansvaret för pojken som bollades fram och tillbaka från Uppsala till Tyresö till Småland till Dalarna.

"Det var för mig, ett krigsbarn, att slussas hit än dit. - - För att ta hand om mig lilla krigsbarnspojke behövdes:

en professor vid Lantbrukshögskolan, en agronom och rektor vid Jälla Lantmannaskola och en direktör vid Stockholms-Gävle Slakteriförening. För de flesta av barnen räckte det med att en jordbrukarfamilj som tog hand om ett barn."

"Ingen av dem har haft tanken att adoptera mig, trots att de haft ekonomiska möjligheter att göra det. - - Jag har fått det jag behövde, mat, husrum och utbildning. Jag har klarat mig bra i livet."

Börje Dahl har fått ihop en bok på 178 sidor. Men han har inte med något om hur han efter många års fåfånga försök fick kontakt med sin fars släkt för bara något år sedan.

Släkttavlor på både mors och fars sida finns med, men de är svåra att få riktig reda i.

Över huvud taget hade boken med säkerhet blivit bättre om Börje haft någon som granskat och korrekturläst manuskriptet och den färdiga produkten.

Kai Rosnell

Helmi avslöjar hemligheter

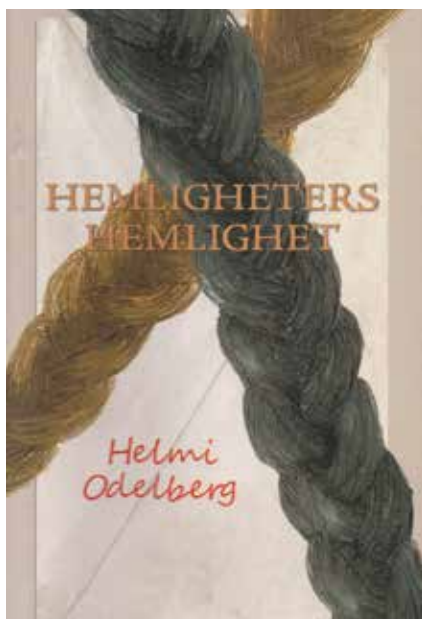
Boken *Hemligheters hemlighet* av **Helmi Odelberg** kom ut redan 2011 men jag fick den i min hand först nyligen. Titeln väcker nyfikenhet. Vad är det som är så farligt eller skamligt att man inte kan tala öppet om det? Att det handlar om familjehemligheter begriper man ganska snabbt.

Boken handlar om **Liisi**, som kommit till Sverige som krigsbarn från en fiktiv stad Aaltola i Finland. Hon bor i Sverige fram till krigslutet, återvänder till Finland för att senare slutgiltigt flytta tillbaka till sin svenska familj. Liisi är föräldralös precis som författaren själv och berättelsen verkar självupplevd.

Liisi får i slutet av 1900-talet ett brev från **Helena** som hon länge velat få kontakt med. Helena var en scoutledare Liisi beundrade som barn och kände släktskap med. Kontakten med henne och scoutrörelsen bröts då Liisi flyttade tillbaka till Sverige.

Helena får höra om Liisis sökande, och så en dag får Liisi ett brev från Helena. Detta blir början till en tät brevväxling mellan de två kvinnorna och Liisi besöker också sin vän i Finland. Vänskapen fortsätter tills den sju år äldre Helena dör.

Hemligheterna börjar nystas upp först då Liisis barnbarn råkar hitta breven och börjar ställa frågor. Då visar det sig att Helena i själva verket är

Helmi Odelberg: *Hemligheters hemlighet*. Ord&visor förlag, 2011. ISBN 978-86621-24-7

Liisis halvsyster vilket varken Helena eller Liisi varit medvetna om. De har samma far men olika mödrar, men Helena är bortadopterad.

Där finns grunden till hemligheten som det tisslas och tasslas om i deras hemstad fast det vet huvudpersonerna ingenting om.

Vad är det då i Helenas bakgrund som är så skamligt eller farligt? Jag kan avslöja att det rör sig bland annat om våra allra djupaste fördomar. Men

varför, det får läsarna själva komma underfund med. Temat klarnar så småningom i samtalet mellan barnbarnet och Liisi.

Jämfört med Helmi Erving-Odelbergs debutbok *”Hälytys”* som var en rak berättelse med instuckna dikter går författaren nu mycket försiktigt och ömsint fram.

Hon vill ha, behöver en syster, men halvsysterarna kan inte helt öppet prata om det som familjen har försökt hemlighålla. Helena både vill och inte vill rota i saken. Endast Liisis barnbarn ställer de raka och relevanta frågorna, till läsarens fromma.

I stort sett har alla familjer hemligheter, men i dag borde vi väl ändå öppet kunna stå för vad vi är och lära oss acceptera andras rätt att vara som de är. Att mitt sätt att leva är lika rätt som ditt trots att vi lever olika liv, har en annan bakgrund. Men kommer vi någonsin dit? Det är bokens djupaste undran.

Irja Olsson

Romska krigsbarn?

En fråga som jag fått nyligen:

– Fanns det romska barn med i krigsbarnstransporterna?

Det är svårt att svara på den. Det fanns inga register över vilka personer som var romer, vare sig i Finland eller Sverige, på den tiden. Och de flesta romer hade helt vanliga namn, svenska eller finska.

Jag har inte hittat någon notering om ett barn var romskt i arkiven.

Jag bollade frågan vidare till **Rosita Grönfors**, ordförande i Romska och Resandes kvinnocenter.

– Nej, jag känner inte till några romska barn i krigsbarnstransporterna, jag tror inte att romerna skickade sina barn utomlands, svarar Rosita.

– Men jag vet att en del romska barn skickades ut på landet där de blev omhändertagna av bönder. Jag känner till några fall där barnen blev kvar i den nya familjen och inte längre har kontakt med den romska familjen eller kulturen.

Kai Rosnell

UPPLEV EN ANNORLUNDA SEMESTER!
KRIGSHISTORISKA OCH KULTURELLA RESOR SOMMAREN 2014

Resa 1. Moskva Tisdag 06.05 – Söndag 11.05.2014

Vi besöker världens största tankmuseum Kubinka, Tekniska museet, Sovjet Army museum, Victory Museum på 34 hektar, Monino flygmuseum, Kreml, Lenin mausoleum. Vi ser segerparaden den 9. Maj. Upplev storstaden med svensk-rysk guide. Som privat besökare är det nästan omöjligt att komma in på Kubinka och Monino pga. militärt område. Vi ordnar det.

Resa 2. En resa till Fjärrkarelen och Karelska näset. Fredag 23.05 – Torsdag 29.05.2014

Vi flyger från Arlanda till Helsingfors där bussen väntar för vidare transport till Sordavala. Reseledaren Claus Högvist följer med från Stockholm och Jan Molin följer med som expertfärdledare. OBS! 90 årige krigsveteranen Eskil Granlund har lovat följa med! Terrängbilsutflykt till stödjepunkterna Teeri och Kako samt Tali och Ihantala. Vi besöker bl.a. Koirinoja, Salmis, Tuulos, Aunus, Sammatus, Jandeba, Podporose, Terijok, Summa, Viborg, Kaplainmäki, Vierumäki, Tienhaara.

Resa 3. En resa till Karelska näset och St.Petersburg Torsdag 05.06 – Tisdag 10.06.2014

Flyg från Arlanda till Helsingfors där bussen väntar för vidare transport till Viborg. Vi besöker slagfälten vid Tali, Ihantala, Portihokka och Summa. I St Petersburg besöker vi Peter Paul fästningen, Eremitaget, Belägringsmuseum och Peterhof parken.

Resa 4. Nordkalottens fronter Måndag 04.08 – Söndag 10.08.2014

Vi besöker Rovaniemi, Ivalo, Kirkenäs, Nickel, Petsamo, Liinahamari, Zapoljarny, Litsa krigsmonument, Murmansk, Kandalaksha, Alakurtti, Salla och Kuusamo. Vi besöker också Suomussalmi och Raate vägen samt krigsmuseet Raate Porten. Författaren Eric Björklund som skrivit böckerna Petsamotrafiken, Kvarckentrafiken och Tysktrafiken följer med som färdledare.

Ring eller sänd e-mail och uppge namn, adress och telefonnummer så sänder vi färdprogram.
Claus Högvist / Karleby Resebyrå AB, Tel 08-7719260, Mob 070-5460073, claus.hogkvist@telia.com

Uppskattat studiebesök med RFK hos YLE

Riksförbundets årliga styrelseresa med Vikinglinjens Mariella till Helsingfors genomfördes den 25-27 februari. Tillsammans med några medlemmar från lokalföreningarna var vi 23 personer.

Flera av Helsingforsnejdens krigsbarn mötte vid terminalen som guider och ledsagare för dem som antog inbjudan att besöka YLE, Finlands TV- och radiobolag.

Andra hade planerat möte med syskon eller släktingar och försvann ganska tidigt. **Kai Rosnell** hade tillsammans med **Pertti Kavén** planerat ett par forskningsuppdrag. Resultat av detta återfinns delvis i artiklarna om de judiska krigsbarnen på annan plats i tidningen.

Aulis Hansson, ordf i Mellansverige, möttes av en bror – som tolk fungerade **Aarre Korte**.

Buss 23 från busstorget vid Centralstationen tog oss till hållplatsen Iso Paja just utanför YLE:s imponerande byggnad. När vi passerade Berghäll såg jag en skymt av **Den krigstida kvinnans minnesmärke**. Det tycks inte vara många som noterat att det är ett minnesmärke över våra mödrar.

Vi välkomnades av **Camilla Kivivuori**, musikredaktör på Radio Vega. Hon visade oss ett par av de stora studiorna. Man har ingen aning om hur stora de är när man ser en produktion i TV-rutan.

Vi fick se garderoberna, jättestora förråd där tusentals kläder hänger enligt tidsperiod och typ i olika storlekar. En riktig nostalgikänsla fick man i avdelningen som visar hyllor fulla med specerivaror och vardagsföremål från 40-talet, sådant man kände igen från sitt finska barndomshem.

Vi passerade också verkstaden där kulisser och bakgrundsmiljöer tillverkas.

Besöket avslutades med kaffe och information av programchefen för YLE Fem, **Nicolina Zilliacus-Korsström**, i

Camilla Kivivuori, musikredaktör på Radio Vega, visade oss den enorma studion.

Foto: Liisa Pöyhönen

den enorma glashallen där störande ljud och omöjlig akustik gjorde det svårt att höra vad som sades för oss som inte satt alldeles intill. Liknande problem noterades vid rundvandringen eftersom informatören som regel talade med de närmast stående.

Båda guiderna är döttrar till krigsbarn som varit i Sverige. Camillas mamma var i Sjöbo, granne till Lövestad där jag bodde. Som ett personligt tack till YLE lämnade jag boken "Räddade till Live!".

Ordförande **Irja Olsson** tackade värdarna för besöket med sin senaste bok "Kriget kastar långa skuggor," och blev själv avtackad på hemresan av **Jouko Rajaniemi** för att hon tagit initiativet till besöket.

Tapani Rossi

Sue Saffles bok/antologi klar

Vår vän **Sue Saffle**, universitetslärare på Virginia Tech i Blacksburg, USA, är nu klar med sin bok (eller antologi) om finska krigsbarn.

Hon har också skrivit kontrakt med ett förlag som ska ge ut boken. Det blir Berghahn Books i Brooklyn.

– Jag hoppas att boken kommer ut till försommaren i år, säger Sue.

Hon blev intresserad av ämnet finska krigsbarn under sin tid i Helsingfors i början av 2000-talet. Det var något helt nytt för henne; företeelsen fanns ju inte med i några historieböcker. Hon har

Försäkringen preskriberad

Inga pengar till Reino

I senaste numret av denna tidning berättade vi om **Reino Mastomäki** som förlorade ett öga. Det var ett vådaskott fast fosterföräldrarna skyllde på att Reino "sprungit in i en pinne". Men sjukjournalen på Karlstad lasarett bekräftar att man plockade ut ett hagel ur ögat.

Alla krigsbarnen hade en olycksfallsförsäkring i Försäkringsaktiebolaget Norrland, som ingick i Thulebolagen. Sedermera har bolaget inlemats i Skandia försäkringar.

Därför får vi beskedet att det finns en preskriptionstid på tio år för olycksfall: senast tio år efter skadedagen måste olycksfallet anmälas, annars finns ingen chans till ersättning.

Så Reino Mastomäki har dessvärre ingen möjlighet att få ersättning nu efter 70 år.

Visst var det mycket klantigt skött. Fosterföräldrarna borde naturligtvis ha meddelat Hjälpkommittén om olyckan så att kommittén kunde krävt ersättning från försäkringen. Vi utgår från att Hjälpkommittén inte blev informerad.

Polisen borde ha agerat och frågat om det fanns en försäkring. Och sjukvårdspersonalen borde ha ställt samma fråga.

Men det var ju bara ett finskt krigsbarn som drabbades.

K.R.

sedan besökt både Finland och Sverige och fått kontakt med många krigsbarn som villigt berättat om sitt liv för henne.

Sue Saffle har också hållit föredrag om krigsbarn i många sammanhang, bl a vid krigsbarnsseminarierna i Reading och på FinnFest i Tucson 2012 och Hancock 2013.

Titeln på boken blir: *To the Bomb and Back: Finnish War Children Share Their World War II Stories*.

Det är första gången som krigsbarnsverksamheten behandlas på ett sakligt sätt i ett verk utgivet i USA.

K.R.

Vi krigsbarn blev barnsoldater

I senaste numret av medlems-tidningen berättar **Ann Nehlin** att hon har deltagit i en konferens om barnsoldater.

Sådana fanns också i Finland under krigen 1939-45. Det var junior-avdelningen av skyddskåren (hemvärnet). Vi kallades Soldatgossar, efter Runebergs dikt Soldatgossen i Fänrik Ståls sägner (läs den, den sjungs till en mycket medryckande melodi).

Jag var en av dem. Vi svensk-språkiga Soldatgossar bemannade luftvärnskanonerna i Åbo, privat inköpta i Bofors. På den tiden stod fem soldater kring kanonen och man måste på finska rabbla upp vars och ens uppgift, t ex palopituudenasettaja, fastställande av eldlängden.

Jag stod också på vakt vid en järnvägsbro i Åbo hamn (nu sjöfarts-museet Forum Marinum). Även min bror, 1,5 år yngre, f d krigsbarn, var luftvärnsgosse. Han och hans kamrater bildade efter detta en kamratkrets som sammankom vartenda år ända tills så många hade trillat av pinn att det inte mera gick att samlas.

Soldatgossarna var 10-17 år gamla, 5 000 av dem tjänstgjorde vid luftvärnet.

Det finns många fler finländska exempel på detta. I krigförande länder är barnsoldater troligen ganska vanliga. Den mest kända barnsoldaten var **Jeanne d'Arc** (1412-1431).

Stig Appelgren

Krigsbarnsträff i Helsingfors 2015

Nästa år firar Helsingfors krigsbarnsförening sitt 20-årsjubileum. Det tänker man göra genom att arrangera speciella Krigsbarnsdagar.

Det berättar ordföranden **Markku Laaksonen** i årets första nummer av Sotalapsi, den finska krigsbarnstidningen.

Planerad tidpunkt är någon gång under hösten 2015.

Senast vi besökte Krigsbarnsdagar i Finland var i Tammerfors 2008. Sedan dess har man inte arrangerat sådana träffar. Helsingfors arrangerade en krigsbarnsträff 2005 i samband med sitt tioårsjubileum.

K.R.

Stockholmsföreningen Finska Krigsbarn hälsar alla krigsbarn, medlemmar, icke-medlemmar och anhöriga välkomna till **NORDISKT KRIGSBARNSMÖTE** **17 – 18 MAJ 2014**

Best Western Farsta Strand Hotel & Conference, Mårbackagatan 21, 123 43 Stockholm.

Incheckning hotellet kl 15.00, utcheckning kl 12.00

17/5 Krigsbarnsmötet börjar

10.00 - 12.00 Närvarokontroll, utdelning namnbrickor
RFK:s styrelsemöte börjar

11.00 - 11.30 Kort essäfilm om slaget vid Suomussalmi visas i samlingssalen: ”Raate - dödens väg”. Finsk text.
Filmarens far var en av de finska soldaterna och blev märkt för livet av upplevelserna

12.00 - 13.00 Gemensam lunch

13.00 – 13.30 Registrering av närvaro inför årsmötet

13.30 **Invigning:** Flagghissning, välkomsttal

14.00 – 14.30 Minister Mikael Antell, Finlands ambassad

14.30 Musikunderhållning - finsk tango. Tuulikki Nilsson Salo och Mikko Niskanen

15.30 Eventuell gäst

16.00 **RFK:s årsmöte.**

Ordförande: Riksdagsman Pyry Niemi

Övriga deltagare kan på begäran se dokumentären ”Raate - dödens väg” i dator, liksom foton från Bollnäs m m.

18.00 Middag

20.00 ca Mingel och underhållning.

18/5

11.00 – 13.00 Redovisning av krigsbarnsforskning, Nina Santavirta, Barbara Mattsson och Sinikka Maliniemi-Piispanen

13.00 Gemensam lunch

14.00 Avslutning, flagghalning m m

Ändringar kan ske i programmet.

Anmälan är bindande först när inbetalning skett och sänds senast **1 april** till

Ritva Winter, Sickla strand 15, SE-131 34 Nacka, eller via e-mail ritwinter95@]gmail.com.

Upplysningar även per tfn 08- 716 67 79.

Vid sent återbud återbetalas inte anmälningsavgiften.

Pendeltåg ca 11 min från Stockholm C mot Västerhaninge/Nynäshamn till Farsta strand, utgång mot Larsboda, följ skyltning till höger, 10 min promenad till hotellet, eller

T-bana grön linje nr 18 till Farsta Centrum, ca 3 minuter med buss 184 till hållplats Edsvallabacken.

För ytterligare information, se <http://reseplanerare.sl.se/bin/query.exe/sn>
Med bil väg 73 mot Nynäshamn, avfart Ågesta/Larsboda, till vänster vid rondellen. Hotellet har gratis parkering, låst nattetid.

Hotellet: <http://book.bestwestern.se/sv/hotels/best-western-farsta-strand-hotel-a-conference-farsta-88194>. Hotellet är helt rökfritt.

Anmälningsblankett

Nordiskt Krigsbarnsmöte 17-18 maj 2014, Farsta Strand Hotel & Conference

Pris/natt 17/18 maj inkl frukostbuffé: Dubbelrum kr 895:- Enkelrum kr 695:-	Kronor:	Antal:	Belopp:
Ytterligare hotellnatt , ange datum			
Måltider 17 maj: Ankomstkafe, lunch, eftermiddagskafe, 2-rätters festmiddag (exkl dryck). Förfriskningar.	670:-		
Måltider 17 maj exkl festmiddag	355:-		
Ytterligare måltider 18 maj - Förmiddagskafe kr 85:- - Avslutningslunch kr 185:-			
Anmälningsavgift/deltagare - obligatorisk	200:-		
Önskar specialkost – v g specificera			
SUMMA:			

Ej boende

Förmiddagskafe	85:-		
Lunch	185:-		
Eftermiddagskafe	85:-		
Festmiddag, 2 rätter, exkl dryck	315:-		
Alternativt: Helt måltidspaket 17 maj	670:-		
Anmälningsavgift – obligatorisk	200:-		
Medlem Stockholmsföreningen (anhörig 200:-)	100:-		
Närvaro endast vid årsmötet	0:-		
SUMMA:			

Deltagare 1

Namn P-nr:

Adress och tfn:

E-mail: Lokalförening

Deltagare 2

Namn P-nr:

Adress och tfn:

E-mail: Lokalförening

Anmälan senast **1 april** – se programblad. Betalning senast **25 april 2014** på Sth-föreningens Finska Krigsbarn Plusgiro 638 83 72-2. Betalning från utlandet: IBAN SE43 9500 0099 6042 6388 3722 NDEASESS

Kielo Bengtsson omvald

Göteborgsföreningen omvalde på sitt årsmöte 22 februari **Kielo Bengtsson** till ordförande.

Vice ordförande är **Kyösti Ritola**, sekreterare **Ruth-Maijde Rönngård** och kassör **Asko Salkola**.

Sinikka gör comeback

Stockholmsföreningen Finska Krigsbarn har fått en nygammal ordförande. Sinikka Ortmark Stymne valdes vid årsmötet 3 mars att efterträda Ritva Winter som innehåft posten i tre år. Sinikka var ordförande även åren 1998-2000.

På bilden Sinikka i mitten omgiven av fr v Kalle Kapborg, Eira Ekblom, Eila Wärn, kassör, Anneli Virtanen-Dahlberg, sekreterare, Hilikka Mälärstedt, vice ordförande, och Heimo Auer.

Foto: Kirsti Siirala.

Vi fräschar upp vår finska

Under hösten har medlemmar ur Göteborgsföreningen Finska Krigsbarn kunnat delta i revitaliseringsträffar i finska på Aftonstjärnan (Iltatähti). Nu senast (28 januari) var vi sju frejdiga personer som trotsade göteborgsslasket och tog oss till den ljusa lilla byggnaden på Peppargatan i Angered där vice ordförande **Sinikka Rokka** och ett tiotal seniorer med finsk anknytning redan var i farten.

Jag kan inte påstå att vi mottogs med varma servetter, men väl med varma leenden och varm väldoftande mat – rejäl finsk husmanskost. För en blygsam kostnad fick vi äta oss trinda och mätta. Det hembakta brödet smakade mums. Och efterrätten var just så där härlig i färgen och med exakt lagom konsistens som en gammaldags krusbärskräm förväntas vara.

I görligate mån försökte vi prata finska (det handlar ju om revitalisering) men då och då slant tungan och det hördes både göteborgska och skånska. Oj, vad vi åt och pratade.

Alla har vi väl fått höra: ”Du ska inte prata med mat i mun”, men det gjorde vi (med ålderns rätt?). Det var så mycket som skulle avhandlas och belysas.

Plötsligt kanske man inte kom ihåg vad tranbär hette på finska, Var det mesimarja eller karpalo? Och hette protokoll ”protokolla”? Är det bara till att sätta ett i eller ett a i slutet på det svenska ordet för att det ska bli välklingande finska?

Det sitter jag och funderar över just nu.

Jag tänker fortsätta besöka de här revitaliseringsträffarna. De förenar nytta med nöje.

Irma Ahlenius

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad. Ring Jouko Rajaniemi 070-2095653.

Gästrikegruppen träffas andra tisdagen i månaden kl 13 på Studieförbundet, Norra Köpmangatan 12 A, Gävle.

Hälsingegruppen träffas sista måndagen i månaden.

Dalagruppen träffas regelbundet, för information ring Marja Hellstenius 0247-34649.

Årsmöte 28 mars kl 12, Siljans konditori i Leksand.

Göteborg

Medlemsmötena hålls i brf Alberts lokal, Ö Skansgatan 8, Göteborg.

Informella möten på stan.

Träffar för revitalisering av finska språket i samarbete med Finska Aftonstjärnan, Göteborg.

19 mars kl 15: Medlemsmöte, föredrag av Päivi Simonsuuri om jordbävningen på Haiti.

16 april kl 15: Påskfest och medlemsmöte, Olavi Lampela om ”Livet under ytan”.

14 maj: Utflykt till Global War Museum, Munkedal.

4 juni kl 14, medlemsmöte hos ordf Kielo Bengtsson, Kaprisgatan 180, Angered, grillning.

Mellansverige

Årsmöte Finska föreningens hus, Motala, måndag 24 mars 2014.

Stockholm

Måndagsträffar i Sverigefinska skolan, Fridhemsgatan 17-19, Stockholm, kl 16.30-19.30.

7 april: Programmet inte klart.

17-18 maj: Riksmöte, se sid 13-14!

FinnFest 2014

arrangeras i år i Minneapolis 8-10 augusti.

En alternativ FinnFest arrangeras i Helsingfors 28 augusti-1 september med temat ”Finland as a Gateway to Russia”.

Det arrangeras också en resa med båt hela vägen till Moskva (!) 1-13 sept.

Se hemsidan www.finnfestusa.org

*Minnesdagen för krigets barn högtidlighölls vid Westminster Abbey i London med barn från Skinners' Academy.
Foto: Jo Parsons*

Minnesdagen för krigets barn

Sextio miljoner människor har dödats i krig under 1900-talet. Över 80 procent har varit civila, huvudsakligen kvinnor och barn. Vill du föra fram frågan om fred genom att investera i hopp om livet för barn som på olika sätt utsatts för krigets fasor?

Det finns dagar för krigsveteraner, krigsinvalider, krigsänkor men först 2012 har England börjat med minnesdagen för krigets barn. Sverige kom med förra året. Barn som har drabbats av krig behöver en egen dag. Alla kan samlas, alla som tänker likadana tankar och vill skapa en dag för krigets barn den 20 november. Du är kanske ett av de utsatta barnen, men det finns många flera.

Professor **Martin Parsons** från Readings universitet är initiativtagaren till Minnesdagen för krigets barn i England. Samma datum, den 20 november, som barnkonventionen skrevs under för många år sedan.

Den 20 november samlades många unga krigets barn i Westminster Abbey och la kransar på minnesmärket för de oskyldiga. Samma datum samlades krigsbarn i Finska församlingen i Stockholm för att minnas.

Professor Parsons berättar att minnesdagen kommer att äga rum även i år den 20 november i Westminster Abbey och att en Requiem for a War Child framförs den 22 november i **High Wycombe**, en stad i enhetskommunen

Wycombe i Buckinghamshire. Om du vill lyssna på vacker musik i form av dödsmissa så anmäl dig till mig, då kan jag be Martin Parsons boka plats till dig hos kyrkoherren **Hugh Ellis** i församlingen.

Minnesdagen 2014 kommer också att äga rum den 20 november i Stockholm, i Finska kyrkan mitt emot slottet och på Finlands ambassad.

Sinikka Stymne

**Ska du flytta?
Meddela
adressändring!**